

Graikų filosofija ir lietuvių mąstytojai: filosofinio santykio su antikinė mąstymo tradicija įvairovė

NAGLIS KARDELIS

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius

El. paštas: naglis.kardelis@lkti.lt

Straipsnyje analizuojama šiuolaikinių lietuvių mąstytojų bei kitų intelektualų (filologų, literatūrologų, istorikų ir t. t.) santykio su senovės graikų filosofija įvairovė. Nurodomos ir pavyzdžiais iliustruojamos keturios tokio santykio rūšys. Pirmoji iš jų – tai požiūris į graikų mąstytojų tekstus kaip filosofijos istorijos objektą. Antroji – tai požiūris į graikų filosofinį paveldą kaip įkvėpimo šaltinį. Trečioji – tai požiūris į graikų filosofiją, ypač metafizinį jos matmenį, kaip į kritikos objektą (dažniausiai iš šiuolaikinės kontinentinės filosofijos pozicijų). Ir ketvirtoji santykio rūšis – tai kreipimasis į graikų filosofiją kaip pačias filosofinio mąstymo ištakas, siekiant giliau įsimąstyti į filosofijos esmę bei misiją šių dienų pasaulyje.

Raktažodžiai: senovės graikų filosofija, šiuolaikinė lietuvių filosofija, filosofijos istorija

GRAIKIŠKASIS IR LIETUVIŠKASIS MĄSTYMAS: ĮVADINĖS PASTABOS

Mes, lietuviai, kalbame archajiškiausia iš gyvųjų indoeuropiečių kalbų, bet kaip pilietinė tauta esame palyginti jauni. Turėdami turtingą folkloro – lietuvių tautos kolektyvinės kūrybos – tradiciją, pasižyminčią savita ir neretai labai gilia išmintimi, skirtingai nei didžiosios Vakarų Europos tautos, tikrai negalime pasigirti autorinės mąstymo tradicijos turtais, paskirų mąstančių individų kuriamais ir jau sukurtais minties lobiais, neturime išpūdingo dvasios titanų, palikusių ryškų pėdsaką pasaulio kultūroje, panteono.

Privalome pripažinti, kad mūsų, lietuvių, autorinė mąstymo tradicija dar tik formuojasi. Ši pastaba ypač teisinga, kai kalbame apie lietuvių filosofiją. Nors su nemažu avansu galime girtis, kad lietuvių filosofijai jau daugiau nei penki šimtmečiai, realus jos amžius gerokai trumpesnis, tikrai nesiekiantis net pusantro šimto metų, ypač jei kalbėtume apie vientisą, konceptualiai ir stilistiškai autentišką, turinio ir formos atžvilgiais konsoliduotą *lietuviškojo filosofavimo* tradiciją, o ne šiaip apie kokią nors beveidę *filosofiją Lietuvoje*, anoniminę tautinės tapatybės požiūriu ir neutralią pavadinime įvardytos *titulinės* tautos – būtent *lietuvių* tautos – kultūros atžvilgiu, kitaip tariant, kokį nors Lietuvoje kadaise klestėjusį kosmopolitinio scholastinio filosofavimo variantą.

Svarstydami apie *lietuvių filosofijos* ir specifinio *lietuviško mąstymo* galimybės sąlygas negalime nepastebėti ir tam tikro paradokso. Akivaizdu, kad filosofinis mąstymas pagal pačią jo apibrėžtį privalo būti suvokiamas kaip *asmeninis*, *autorinis*, esmingai *individualus* (turint omeny patį mąstantįjį subjektą) ir aiškiai *individualizuotas* mąstomų minčių turinio požiūriu. Jei asmuo apskritai geba filosofiskai mąstyti, jis filosofuoja būtent kaip *konkretus asmuo*, kaip *mąstantis individas*, o ne kaip koks nors statistinis savosios rasės, tautybės, lyties ar socialinio sluoksnio atstovas, vienokio ar kitokio kolektyvo reprezentantas. Net jei

kokia nors mistinė kolektyvinė sąmonė ar kolektyvinis protas ir egzistuoja, su filosofija jie neturi nieko bendra.

Tačiau, kita vertus, skaitydami senovės graikų filosofų tekstus, mes ne tik labai aiškiai išvelgiame jų autoriams būdingą individualų minties braižą, kiekvieno helėnų mąstytojo asmenybės savitumą liudijančius ženklus bei autorinę filosofavimo stilišką, bet ir labai lengvai atpažįstame tuos filosofinius tekstus kaip priklausančius būtent *graikų*, o ne kurios nors kitos tautos mąstymo tradicijai. Nors filosofiniai graikų tekstai yra konkrečių autorių sukurti – sakykime, *sunokinti* – kaip *autorinės minties vaisiai*, aiškiai paliudijantys jų autorių individualybę, minėtų filosofinių tekstų *graikiškumas*, jų priklausymas būtent *helėniškajai*, o ne kuriai nors kitai filosofavimo tradicijai, niekam – ypač senovės graikų filosofijos specialistams – nekelia jokių abejonių, net jei turėtume omeny pabirus, formaliai nepasirašytus filosofinių tekstų fragmentus, tarkime, filosofinių minčių nuotrupas, išlikusias papiruso skiautėse, kurių dar ir dabar gausiai randama Egipto oazių smėlynuose.

Ši sunkiai apibūdinama jungtis, kiekvienam konkrečiam filosofui būdingo individualaus mąstymo braižą susiejanti su jo tautinę tapatybę netiesiogiai liudijančiais ženklais, yra aiškiai regima senovės graikų filosofų tekstuose. Ši jungtis toli gražu nėra atsitiktinė, tačiau, priešingai, esmingai susijusi su pačia filosofavimo prigimtimi, ypač turint omeny faktą, kad graikai ir buvo ta tauta, kuri sukūrė pačią filosofijos sąvoką ir pradėjo patį filosofinio mąstymo nuotykį, tebesitęsiantį Vakaruose iki pat šių dienų. Tuo nereikėtų stebėtis, nes pačioje filosofijos prigimtyje, kaip ją suvokė graikai, abstraktus universalumas bei globalumas yra neišardomai susipynę su tuo, kas yra egzistenciškai asmeniška, individualu ir konkrečiu, būtiškąja prasme pozityviai „lokalu“ – lokalu būtent tuo lygiu, kuriuo pavyksta, Kierkegaardo terminais kalbant, išsiveržti iš visuotybės gnaužtų. Filosofiniuose tekstuose netiesiogiai išpausti jų kūrėjų tautinės tapatybės ženklai būtent ir liudija pastangą apie universalius dalykus prabilti ne tik „globalaus“, bet ir „lokalaus“ bylojimo režimu, nors išliekama griežtai individualaus ir individualizuoto autorinio mąstymo plotmėje ir nenupuolama į kolektyvinės sąmonės (ar pasąmonės) chaosą.

Tad mėgindami suvokti, kaip autentiškame *lietuviškajame mąstyme* kiekvienam konkrečiam lietuvių mąstytojui būdingas autorinis mąstymo braižas bei autorinis, esmingai individualus minčių turinys galėtų susijungti su neįkyriais, tiesiogiai neišreikštais, bet vis dėlto filosofiniuose tekstuose nesunkiai atpažįstamais jų priklausomybės būtent *lietuviškajai mąstymo tradicijai* ženklais, kaip į tokios paradoksalios jungties provaizdį bei etaloną privalome kreiptis į senovės graikų filosofinio mąstymo tradiciją. Lietuvių filosofams, kuriems rūpi kurti autentišką lietuviškojo mąstymo tradiciją (o ją tenka kurti beveik plyname lauke, tiesiog nuo nulio), senovės graikų filosofija yra ypač įdomi kaip tik dėl šios priežasties: ne vien dėl to, kad ji visais atžvilgiais yra labai turtinga ir kad būtent nuo jos prasideda visa Vakarų filosofija, bet dar ir todėl, kad ji yra precedentas, parodantis, kaip mąstančiojo individualybę atskleidžiantis autorinis filosofinis mąstymas kartu geba išvengti kosmopolitinio anonimiškumo, paliudydamas filosofuojančiojo priklausomybę savajai tautai bei tautinei mąstymo tradicijai.

LIETUVIŲ MĄSTYTOJŲ SANTYKIO SU GRAIKŲ FILOSOFIJA RŪŠYS: TIPOLOGINĖ KLASIFIKACIJA

Nors Antikos filosofija lietuvių mąstytojų akiratyje gana ryškiai figūruoja jau nuo pat XX a. pradžios, pastarąjį atkurtos Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetį galima apibūdinti kaip tikrą graikų bei romėnų filosofinių tekstų studijavimo, interpretavimo, filosofinio apmąstymo ir, be abejo, vertimo į lietuvių kalbą bumą.

Šiame straipsnyje trumpai aptarsime kai kurių šiuolaikinių Lietuvos mąstytojų santykį ne su visa Antikos filosofija, o tik su senovės graikų filosofija (kuri vertės požiūriu sudaro Antikos filosofijos liūto dalį), palikdami nuošaly romėnų filosofiją ir daugiausia dėmesio skirdami pačiai lietuvių mąstytojų santykio su graikų filosofijos paveldu įvairovei. Šiuo straipsniu nesiekiamo pateikti išsamaus (juo labiau pilno) graikų filosofijos recepcijos filosofinėje lietuvių kultūroje vaizdo – mūsų tikslas yra atkreipti dėmesį būtent į pastaruosiu atkurtos Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmečiu susiformavusio lietuvių mąstytojų (ar šiaip intelektualų – filologų, kultūrologų, meno istorikų ir t. t.) santykio su graikų filosofijos tradicija įvairovę bei kai kurias įdomesnes graikų filosofijos recepcijos tendencijas, aktualias pačiai besiformuojančiai lietuvių filosofijai.

Straipsnyje pateikiamomis nuorodomis į per pastaruosius maždaug dvidešimt ketverius metus lietuvių filosofų ir filosofijos istorikų publikuotus darbus paprasčiausiai siekiame iliustruoti dėstomus argumentus ir nurodyti, mūsų manymu, svarbiausias graikų filosofijos recepcijos tendencijas: neturėdami jokios galimybės išvardyti visų vertingų darbų senovės graikų filosofijos tyrimų bei interpretacijos srityje, juo labiau visų įdomių filosofijos veikalų, kuriuos įkvėpė graikų mąstytojų idėjos, norime pabrėžti, kad vieno ar kito autoriaus ar jo veikalo nepaminėjimas tikrai neišreiškia mūsų požiūrio, jog tai, kas liko nepaminėta, yra nesvarbu ar nevertinga. Kurio nors graikų filosofijos tyrinėtojo, vertėjo ar jo darbų nepaminėjimas taip pat nereiškia, kad mes jų apskritai nežinome ar sąmoningai juos ignoruojame. Pats straipsnio žanras privertė mus apsiriboti tomis publikacijų pozicijomis, kurių paminėjimas atrodė relevantiškas ir konceptualiai pateisinamas šiame straipsnyje pateikiamos analizės požiūriu. Išsamų ir daugiau ar mažiau pilną pastarojo dvidešimtmečio graikų filosofijos recepcijos lietuvių kultūroje vaizdą būtų įmanoma perteikti tik išsamioje studijoje ar monografijoje.

Pradžioje įvardysime keturias šiuolaikinių lietuvių mąstytojų ir šiaip intelektualų santykio su senovės graikų filosofija rūšis.

Pirmoji iš jų – tai graikų filosofų tekstų vertimas į lietuvių kalbą, filologinis ir filosofinis jų komentavimas, interpretavimas bei tyrinėjimas *filosofijos istorijos* požiūriu. Šis santykis sujungia gryniosios filosofijos, Antikos filosofijos istorijos, Antikos literatūros istorijos, Antikos kultūros istorijos ir kai kurių kitų humanitarinių mokslų, priklausančių plačiam klasikinės filologijos disciplinų ratui, prieigas. Nors toks santykis su graikų filosofija yra iš esmės *istorinis* (bei *istoristinis*), besiremiantis daugiau ar mažiau verifikuojamais empiriniais faktais, jis negali tapti iš tiesų produktyvus tol, kol neperžengia siaurai suvokiamo empiristinio mokslo ribų ir neišėina į gryniosios filosofijos erdvę. Kitaip tariant, tai santykis, kuris neišvengiamai tuo pat metu yra ir *mokslinis* (siaurąja empiriniais faktais besiremiančio mokslo prasme), ir *filosofinis*, t. y. pranokstantis siaurai suvokiamą mokslą – pranokstantis jį būtent gerokai platesnio ir universalesnio filosofinio žvilgsnio perspektyvoje. Bendriausias skiriamasis minėto santykio su graikų filosofija bruožas yra tas, kad graikų filosofija yra laikoma *filosofijos istorijos objektu*, kartu suvokiant, jog šis objektas privalo būti ne tik moksliniam (filologiniam, istoriniam, kultūrologiniam ir pan.) ištirtas, bet ir filosofiniam apmąstytas iš filosofijos istoriją pranokstančios *gryniosios filosofijos* požiūriu taško.

Antroji lietuvių mąstytojų santykio su graikų filosofija rūšis iš esmės skiriasi nuo pirmosios: ji paremta įsitikinimu, kad į senovės graikų mąstymo tradiciją įmanoma žvelgti ne kaip į mokslinio tyrimo objektą, o kaip į galingą filosofinio (ar apskritai kūrybinio) įkvėpimo šaltinį. Šiuolaikiniai lietuvių mąstytojai ir kiti intelektualai, kuriems filosofinis graikų paveldas įdomus ir aktualus būtent šiuo požiūriu, taip pat suinteresuoti graikų filosofiją (bei jos istoriją) pažinti ir suprasti kiek įmanoma geriau ir išsamiau, tačiau filosofijos istorijos faktus yra linkę

interpretuoti gerokai laisviau, be to, jie domisi tik tais filosofijos istorijos dalykais, kurie jiems aktualūs jų pačių kuriamo konkretaus šiuolaikinės lietuvių filosofijos projekto perspektyvoje. Mąstytojų, kultivuojančių tokį santykį su graikų filosofijos tradicija, tikslas yra ne kuo tikslesnė mokslinė graikų filosofijos rekonstrukcija bei visų įmanomų empirinių faktų, susijusių su šia tyrimų sritimi, atradimas, ištyrimas bei supratimas, o savosios filosofinės sistemos, *įkvėptos senovės graikų mąstymo*, sukūrimas. Šiuolaikiniai lietuvių mąstytojai, graikų filosofijoje surandantys savojo įkvėpimo šaltinį, savo kuriamų originalių filosofinių sistemų ar projektų tikrai netraktuoja kaip tam tikro anachroniško senovės graikų mąstymo pratęsimo į dabartį, o laiko juos aktualia ir laikmečio dvasią atitinkančia *lietuviškojo mąstymo* – ir būtent *šiuolaikinio*, o ne kokio nors senovinio lietuvių mąstymo – išraiška, kartu pripažindami, kad jų sukurti naujoviški lietuviškojo mąstymo pavidalai yra įkvėpti senovės graikų filosofijos.

Kaip rodo istorija (dažnai ir pati filosofijos istorija), senovės graikai pajėgia įkvėpti net ir tuos mąstytojus, kurie nenori ar nėra pajėgūs suvokti tikrosios tam tikrų Antikos kultūros fenomenų esmės – bent jau tuo numanomu objektyviu pavidalu, kuriuo ši esmė, kaip galime tikėtis, atsiveria minėtus fenomenus tyrinėjantiems mokslininkams. Originalus filosofinis veikalas, įkvėptas klaidingai interpretuotų graikų filosofijos ar apskritai graikų kultūros faktų, be abejo, yra bevertis ar menkavertis moksliniu požiūriu, būtent kaip *filosofijos istorijos* tekstas, bet kartu gali atsiskleisti kaip labai vertingas ar net genialus *originalios filosofijos* veikalas. Geriausias pavyzdys (tiesa, pasitelktas ne iš lietuvių, o iš vokiečių filosofijos istorijos) – tai originalus filosofinis Friedricho Nietzsche's veikalas *Tragedijos gimimas iš muzikos dvasios*. Nors ir negailestingai sukritikuotas filologų ir filosofijos istorikų, taigi pripažintas kaip iš esmės bevertis siauru moksliniu požiūriu, jis, nepaisant to, yra teisėtai laikomas genialiai originaliu gryniosios filosofijos darbu. Skirtis tarp dionisiškojo ir apoloniškojo pradų, kuria remiasi šio veikalo autorius, istorine prasme yra tiesiog laužta iš piršto, neatitinkanti įmanomų verifikuoti graikų mitologijos faktų, bet kartu atsiskleidžia kaip labai įdomi ir prasminga bendresnės filosofinės vizijos, atsietos nuo konkrečių istorinių faktų, požiūriu, liudijanti neeilinę mąstytojo įžvalgą bei gebėjimą kurti abstrakčias, viršistorines dvasinių dalykų tipologijas. Tą patį galima pasakyti ir apie kai kuriuos originalius šiuolaikinių lietuvių mąstytojų veikalus, įkvėptus graikų filosofijos.

Trečioji šiuolaikinių lietuvių mąstytojų santykio su senovės graikų filosofija rūšis yra, sakytume, paremta filosofinio kontrasto, filosofinio kontrapunkto logika. Tie lietuvių filosofai, kurie iš postmodernizmo ar jam artimų pozicijų linkę radikaliai atmesti visą metafizinį Vakarų mąstymą, neišvengiamai priversti oponuoti ir kone visai senovės graikų filosofijai (išskyrus tokius marginalius jos pakraščius, kaip sofistų ir skeptikų filosofija), puikiai suvokdami, kad metafizinio Vakarų mąstymo šaknys yra neabejotinai graikiškos, įaugusios į Platono ir Aristotelio filosofijos dirvą. Klasikiniam senovės graikų mąstymui oponuojantys šiuolaikiniai lietuvių filosofai, pripažindami graikų filosofijos turtingumą ir jai būdingą racionalių argumentų jėgą, graikų filosofijos asmenyje regi labai stiprų oponentą, kurį privalu gerbti ir kiek įmanoma geriau pažinti. Toks domėjimasis graikų mąstymo tradicija – tai tarsi domėjimasis pagarbia baimę keliančiu priešu, kurį tikimasi įveikti, iš pradžių jį gerai pažinus ir perpratus jo veiksmų logiką. Toks santykis su graikų filosofija taip pat vertas dėmesio, nes jis leidžia įžvelgti silpnąsias metafizinio graikų mąstymo puses: mat jas privalu žinoti ir tiems, kurie graikiškąją filosofavimo būdą be išlygų vertina, ir tiems, kurie linkę angažuotis kokiais nors nemetafizinės filosofijos atmainai.

Ir pagaliau *ketvirtoji* šiuolaikinių lietuvių mąstytojų ir kitų intelektualų santykio su senovės graikų filosofija rūšis yra susijusi su bandymais vėl ir vėl klausti apie pačią filosofijos

prigimtį bei esmę. Tokie mėginimai yra nulemti siekio geriau suvokti filosofijos misiją šių dienų pasaulyje, jo dvasinio atnaujinimo viltis siejant su kilniu filosofo pašaukimu ir teoriniais bei praktiniais išminties mylėtojo, kuriam teks kurti ateitį, darbais. Kartu minėti bandymai yra paremti įsitikinimu, kad šiuolaikinė filosofija jau neatitinka tų kriterijų, kuriuos suformulavo senovės graikai, kurdami patį filosofijos, kaip visiškai kitokio santykio su tikrove, projektą. Tai pati įdomiausia ir teoriniu požiūriu sunkiausia santykio su senovės graikų mąstymu forma. Ją šiuo metu pajėgia kultivuoti tik keli paties aukščiausio filosofinio rango lietuvių mąstytojai. Tokiam santykiui su graikų filosofija būdinga tai, kad jį kultivuojantys lietuvių mąstytojai siekia pažvelgti ne tiek į filosofuojančius senovės graikus (kaip tam tikrą filosofinio dėmesio vertą kontempliacijos objektą), kiek *į pačią tikrovę filosofuojančių senovės graikų, savo mintyse gimdančių patį filosofijos projektą, akimis, šitaip mėgindami naujai pakartoti pačią filosofijos gimimo situaciją bei vildamiesi, kad ir ateitis gali būti tokia pat filosofiskai vaisinga, kokia buvo praeitis klasikinės Graikijos epochoje.*

LIETUVIŲ MĄSTYTOJŲ SANTYKIO SU GRAIKŲ FILOSOFIJA ĮVAIROVĖ: KELETAS REPREZENTATYVIŲ PAVYZDŽIŲ

Bendriausiais bruožais aptarę keturių santykio su graikų filosofija rūšių esmę, dabar pereisime prie konkrečių pavyzdžių, reprezentatyviai iliustruojančių kiekvieną iš įvardytų santykio rūšių.

Kaip jau minėjome, lietuvių intelektualai, kurie į graikų filosofiją yra linkę žvelgti kaip į filosofijos istorijos objektą (šių intelektualų domėjimosi graikų mąstytojų tekstais pobūdis gali būti apibūdintas kaip atstovaujantis *pirmajai* santykio su graikų filosofija rūšiai), siekia susikurti kuo tikslesnį, išsamesnį, empiriškai patikimą ir istoriškai adekvatų senovės graikų filosofijos vaizdą. Šią labai sunkią užduotį įmanoma bent iš dalies išspręsti tik dirbant su pirminiais šaltiniais, juos verčiant, komentuojant, filologiškai bei filosofiskai interpretuojant, o būtina tokio kruopštaus darbo su pirminiais graikų filosofijos šaltiniais galimybės sąlyga yra labai geras senosios graikų kalbos mokėjimas.

Per daugiau nei dvidešimt atkurtos Lietuvos nepriklausomybės metų į lietuvių kalbą išversta tikrai nemažai senovės graikų filosofijos tekstų, nors išverstieji šaltiniai vis tiek sudaro palyginti nedidelę viso išlikusio graikų filosofijos šaltinių korpuso dalį. Be abejo, ne visi graikų mąstytojai sulaukė vienodo lietuvių vertėjų ir tyrinėtojų dėmesio. Daugiausia išversta Platono dialogų, o štai Aristotelis per pastarąjį dvidešimtmetį tikrai nesulaukė to dėmesio, kurio yra vertas (šia proga būtina paminėti skaudų faktą, kad Aristotelio *Metafizika* iki šiol neišversta į lietuvių kalbą). Graikų filosofai ikisokratikai taip pat buvo nepakankamai verčiami ir tiriama, bet šiame darbų bare jau pasiekta pirmųjų įspūdingų rezultatų (turiu omeny Herakleito ištarų vertimą). Per pastaruosius maždaug dešimt metų ypač pagyvėjo domėjimasis neoplatonikų tekstais, intensyviau imtas versti Plotinas. Deja, reikiamo dėmesio dar nesulaukė helenistinio laikotarpio graikų filosofija, nors ji, ypač ankstyvoji filosofija, ir išlikusi tik gana fragmentišku pavidalu. Galima viltis, kad netolimoje ateityje bus labiau domimasi ir vėlyvąja antikine graikų filosofija, pagoniškojo ir krikščioniškojo mąstymo sankirtomis bei sąveika vėlyvojoje Antikoje. Graikų filosofijos ištakų tyrinėjimai, paremti graikų mąstytojų tekstų palyginimu su senovės Egipto išminties literatūra bei kitų senovės Artimųjų Rytų tautų (babiloniečių, finikiečių, žydų ir t. t.) išminties tekstais, atrodo labai perspektyvūs ir gali iš esmės pakeisti mūsų požiūrį į graikų filosofijos prigimtį, ištakas bei originalumo laipsnį.

Kaip pavyzdinius graikų filosofijos vertimus, atliktus per atkurtos Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetį, galima paminėti Manto Adomėno išverstus ir labai išsamiai pa-

komentuotus Herakleito *Fragmentus* ([Adomėnas] 1995), Tatjanos Aleknienės išverstą ir Vytauto Ališausko profesionaliai pakomentuotą Platono dialogą *Puota* ([Aleknienė; Ališauskas] 2000), Aleknienės išverstus ir puikiai aptartus du Plotino *Eneadų* traktatus ([Aleknienė] 2011), Henriko Zabulio išverstą ir išvalgiai ištyrinėtą Pseudo-Longino traktatą *Apie pakylėtumą* ([Zabulis] 1997), svarbų ne tik Antikos literatūros teorijai, bet ir filosofijos istorijai (beje, šis traktatas, nors ir parašytas graikiškai, galėjo būti sukurtas romėnų autoriaus), Gedimino Žuko išverstas ir Ališausko pakomentuotas Origeno *Giesmių giesmės homilijas* ([Žukas; Ališauskas] 2011), kuriose teologinės ir filosofinės minties gijos suaustos į labai savitą ir vientisą audinį.

Taip pat paminėtinas Manto Adomėno atliktas Platono *Kratilo* vertimas su filosofiniais paties vertėjo ir lingvistiniais (etimologiniais) Naglio Kardelio komentarais ([Adomėnas; Kardelis] 1996), Pauliaus Garbačiausko puikus prozinis Arato *Reiškinių*, labai svarbių ankstyvojo stoicizmo idėjoms suprasti, vertimas su vertėjo komentarais ir baigiamuoju Kardelio straipsniu ([Garbačiauskas; Kardelis] 2010), Kardelio naujas Platono *Sokrato apologijos* vertimas su puikiais Ališausko komentarais ([Kardelis; Ališauskas] 2009b), Kristupo Saboliaus atlikti Platono *Antrojo laiško* ir *Septintojo laiško* vertimai su išvalgiais vertėjo komentarais ([Sabolius] 2005), Mindaugo Strockio Aristotelio *Politikos* vertimas ([Strockis] 1997).

Kai kurie graikų filosofijos tyrinėtojai filosofinio mąstymo užuomazgas išvelgia jau Hesiodo poemose, todėl, turint tai omeny, negalima nepaminėti Audronės Kudulytės-Kairienės atlikto puikaus Hesiodo *Teogonijos* vertimo, palydėto baigiamuoju Kardelio straipsniu ([Kudulytė-Kairienė; Kardelis] 2002). Šį vardijimą būtų galima pratęsti ir toliau, bet mūsų tikslas – paminėti ne visus, o tik reprezentatyviausius pavyzdžius.

Graikų filosofijai skirtų monografijos apimties tyrinėjimų, publikuotų per pastarąjį dvidešimtmetį, nėra labai daug. Tarp tokių darbų galima paminėti monografijai prilygstančią labai išsamią Aleknienės studiją *Sielos dermės: Filosofinės graikų etikos apybraiža* (Aleknienė 1999), Kardelio monografiją *Vienovės išvalga Platono filosofijoje* (Kardelis 2007) ir Algio Uždavinio monografijas, daugiausia skirtas neoplatonizmo idėjų ir graikų filosofijos sąsajų su senovės Artimųjų Rytų (ypač senovės Egipto) išminties tradicijomis bei graikų filosofijos idėjų plėtotės mistinėje islamo filosofijoje analizei (Uždaviny 2002; 2003; 2006; 2008; 2010).

Antano Andrijausko monografijoje *Grožis ir menas: Estetikos ir meno filosofijos idėjų istorija (Rytai–Vakarai)* (Andrijauskas 1996), be kitų estetikos ir meno filosofijos klausimų, išsamiai aptariami ir kai kurie graikų filosofijos istorijai aktualūs dalykai – panašumai bei skirtumai tarp klasikinės (atstovaujamos daugiausia senovės graikų) ir neklasikinės estetikos, tarp vakarietiško (vėlgi atstovaujamo daugiausia senovės graikų) ir rytietiško estetiškų idealų.

Tarp mokslinių straipsnių, apimtimi prilygstančių mokslinėms studijoms, galima įvardyti baigiamuosius Kardelio straipsnius „Poetinė Hesiodo teologija“ (Kardelis 2002a) ir „Poetinė Arato *Reiškinių* visata“ (Kardelis 2010). Mažesnės (maždaug vieno autorinio spaudos lanko) apimties mokslinių straipsnių, skirtų įvairioms graikų filosofijos temoms, publikuota tikrai nemažai, jų visų išvardyti neturime jokios galimybės. Tokie straipsniai skirti teminiu bei probleminiu atžvilgiu labai įvairiems klausimams – šią įvairovę, jos neišsėdamas, pabandyčiau tik pailiustruoti, remdamasis savo paties straipsniais. Viena vertus, palyginti nedidelės apimties moksliniuose straipsniuose dažnai nagrinėjami gana konkretūs dalykai, antai kuri nors viena filosofinė, tekstologinė ar literatūrologinė graikiško filosofinio teksto detalė (žr., pvz., Kardelis 2009a; čia analizuojamos filosofinės konkretaus žodžių žaismo vienoje Platono *Valstybės* atkarpoje implikacijos) arba tam tikras konkretaus graikų filosofo mąstymo

aspektas (žr., pvz., Kardelis 2006b; čia svarstoma apie neišsakymą ir neišsakomumą Platono filosofijoje), tačiau, kita vertus, moksliniai straipsniai gali būti skirti ir bendresnėms filosofinėms problemoms, kurias aptariant, pavyzdžiui, išryškinamos sąsajos tarp senovės graikų filosofijos, kaip visumos, ir šiuolaikinės filosofijos, kaip visumos (žr., pvz., Kardelis 2006a), tarp senovės graikų filosofijos ir Rytų išminties tradicijų (žr., pvz., Kardelis 2005b), tarp graikų filosofijos ir graikų literatūros (žr., pvz., Kardelis 2002b), tarp vieno kurio nors graikų mąstytojo ir vieno kurio nors naujųjų amžių (ar net plačiąja prasme šiuolaikinio) mąstytojo (žr., pvz., Kardelis 2008b), taip pat tarp graikų filosofijos (bei apskritai graikų kultūros), kaip visumos, ir kurio nors vieno naujųjų amžių filosofo pažiūrio į ją (žr., pvz., Kardelis 2007b). Ypač per pastaruosius dešimt metų moksliniuose straipsniuose filosofiniu aspektu buvo intensyviai tyrinėjami ir tie graikų autoriai bei senovės graikų kultūros reiškiniai, kurie tiesiogiai nepriklauso filosofijos istorijos – bent jau suvokiamos *siaurąja prasme* – laukui (žr., pvz., Kardelis 2003, 2007c, 2011a).

Šiuolaikinių lietuvių mąstytojų parašytų originalių filosofijos veikalų, įkvėptų graikų filosofijos ir atstovaujančių *antrajai* santykio su graikų filosofija rūšiai, jau nėra tiek daug, kiek graikų filosofijos istorijai skirtų tyrinėjimų. Tarp jų įdomiausi ir originaliausi yra Arvydo Šliogerio monografijos apimties darbai – *Daiktas ir menas: Du meno kūrinio ontologijos etюдai* (Šliogeris 1988) bei *Būtis ir pasaulis: Tyliojo gyvenimo fragmentai* (Šliogeris 1990). Nors graikų mąstytojai šiuose Arvydo Šliogerio darbuose labai retai cituojami tiesiogiai, helėniškajai mąstysenai artima pasaulėjauta bei klasikinis filosofinis pasaulėvaizdis formuoja visų šio iškiliausio lietuvių filosofo svarstymų foną. Skaitydami Arvydo Šliogerio tekstus nesunkiai pastebime, kad, be asmeninės egzistencinės patirties ir galingo Lietuvos žemės alsavimo, juntamo filosofinėje Šliogerio kūryboje, pagrindinis šio filosofo įkvėpimo šaltinis yra graikiškoji mąstymo tradicija. Kaip labai vertingą privalu paminėti ir originalų filosofinį Arūno Sverdiolo veikalą *Steigtis ir sauga: Kultūros filosofijos etюдai* (Sverdiolas 1996), kuriame visa Vakarų kultūra suvokiama kaip graikiškojo ir žydiškojo kultūrinio paveldo sankirtų bei įtampų rezultatas, o lietuvių kultūros ir kultūros filosofijos faktai įžvalgiai projektuojami į archetipinių graikiškojo ir žydiškojo mąstymo provaizdžių substratą. Istorikas ir filosofas Vytautas Ališauskas savo monografijoje *Sakymas ir rašymas: Kultūros modelių tvėrmė ir kaita Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje* (Ališauskas 2009) skirtį tarp žodinės ir rašytinės perdavos, kuri filosofškai artikuliuota jau Platono *Faidre*, originaliai ir labai įžvalgiai pasitelkia įvairių LDK kultūros reiškinių analizei. Kaip graikų filosofijos (ir graikų kultūros apskritai) įkvėptų mokslinių straipsnių, kurių tiesioginis objektas nėra graikų filosofijos istorija, o bendresnio pobūdžio abstrakčios filosofinės problemos, pavyzdžius galima įvardyti Kardelio straipsnius „Symbolis kaip dalis ir visuma“ (Kardelis 2005a) bei „Vaizduotė ir filosofijos ištakos“ (Kardelis 2011b). Daugelis lietuvių mąstytojų, pripažindami buvę įkvėpti senovės graikų filosofijos, pabrėžia, jog tarp graikiškojo mąstymo ir besiformuojančio lietuviškojo mąstymo (ar lietuviškojo *galvojimo* – taip jis neretai įvardijamas) yra daug stublinciančių panašumų, nors esama ir tam tikrų skirtumų. Pripažįstant, kad graikiškasis mąstymas, apskritai žvelgiant, yra gerokai abstraktesnis ir metafiziškesnis, kartu nuolat pabrėžiama, jog akivaizdų sakralumo matmenį turinti pagarba gamtinei tikrovei, siekis nesuinteresuotai žvilgsniu kontempliuoti kosmo grožį bei darną, dėmesys jusliškai patiriamų substancinių individų nepakartojamumui ir vienkartiškumui yra būtent tie filosofinio mentaliteto bruožai, kurie gali būti suvokiami kaip natūralios graikiškojo ir lietuviškojo mąstymo jungtys.

Kaip jau minėjome, šiuolaikiniams lietuvių mąstytojams graikų filosofija gali būti ne tik žavėjimosi, bet ir konstruktyvios kritikos objektas. Tarp lietuvių mąstytojų originalių filoso-

fijos veikalų, kuriuose galima išvelgti *trečiosios* rūšies, kitaip sakant, *kritinį* santykį su graikų filosofija, galima paminėti prieš platoniškojo pavyzdžio metafiziką nukreiptus, bet vis tiek savaip „platoniskus“ Šliogerio veikalus *Niekio vardai: Septyni antropotopijos etюдai* (Šliogeris 1997) bei *Alfa ir omega: Ontotopijos metmenys* (Šliogeris 1999), taip pat Algio Mickūno tekstą *Summa erotica* (Mickūnas 2010). Minėtuose veikaluose graikiškasis metafizinis antjusliškumas priešpriešinamas juslinių pasaulio patirties registrų įvairovei, kurią galime aptikti tiek „pagoniškoje“ lietuvio pasaulėjautoje, tiek indų kultūrai būdingame „erotiniame“ santykiyje su tikrove. Beje, panašiu būdu graikų metafizikai oponuojama ir gausiuose Alphonso Lingio tekstuose, kuriuose apskritai nusitrina griežta riba tarp stilingai rašomos filosofijos ir filosofinių krūvį įgijusios grožinės literatūros, taip pat Tomo Sodeikos darbuose.

Kritinį autoriaus santykį su graikų filosofijos tradicija tam tikra prasme galima išvelgti ir beveik visuose Algio Uždavinių veikaluose, tačiau, skirtingai nei daugelio kitų filosofų darbuose, graikai juose nėra kritikuojami dėl jų mąstymui būdingo metafiziškumo: Uždavinytis paprasčiausiai siekia parodyti, kad helėnai, kurdami savąjį filosofijos projektą, daug ką perėmė iš senesnių kultūrų, ypač senovės Egipto, todėl nebuvo tokie originalūs bei novatoriški, kokiais yra laikomi oficialiojoje vakariečių rašomoje filosofijos istorijoje (ypač žr. Uždavinytis 2008).

Būta ir filosofinių mėginimų į senovės graikų filosofiją pažvelgti ne tradiciniu, filosofijos istorijoje įprastu žvilgsniu, o iš šiuolaikinės kontinentinės filosofijos požiūrio taško, kritikuojujant Vakarų kultūroje (ir ne tik masinėje) labai gajų įsitikinimą, kad senovės graikus, kurie mūsų atžvilgiu esą yra „savi“, mes labai gerai pažįstame bei suvokiame, skirtingai nei egzotinių tautų atstovus (žr., pvz., Kardelis 2008a; čia senovės graikai parodomi kaip mūsų atžvilgiu Kitas – svetimas ir sunkiai suvokiamas).

Ketvirtajai šiuolaikinių lietuvių mąstytojų santykio su graikų filosofija rūšiai (kuri, kaip jau sakėme, yra sunkiausiai kultivuojama ir pasitaiko rečiausiai) atstovauja originalūs filosofiniai Arvydo Šliogerio veikalai *Transcendencijos tyla: Pamatiniai filosofijos klausimai* (Šliogeris 1996), *Niekis ir Esmas* (Šliogeris 2005; šiame veikalė, beje, galima aptikti ir įprastinę Šliogeriu būdingą graikų metafizikos kritiką, todėl minėtam darbui būdingi ir trečiojo – kritinio – santykio su graikų filosofija bruožai), *Bulvės metafizika: Iš filosofo dienoraščių* (Šliogeris 2010) ir *Lietuviškosios paraštės* (Šliogeris 2011). Algio Mickūno ir Arvydo Šliogerio parašyta kolektyvinė monografija *Filosofijos likimas* (Mickūnas, Šliogeris 2009), kurioje iš pačios graikų filosofijos esmės požiūrio taško įsimąstoma į filosofijos prigimtį bei misiją šių dienų pasaulyje, be jokios abejonės, taip pat atstovauja ketvirtajai santykio su graikų filosofija rūšiai.

GRAIKIŠKASIS MĄSTYMO STILIUS KAIP LIETUVIŠKOJO MĄSTYMO STILIAUS PROVAIZDIS: VIETOJ EPILOGO

Visos keturios šiuolaikinių lietuvių mąstytojų ir apskritai intelektualų santykio su graikų filosofijos tradicija rūšys, atskleisdamos nepaprastą šio santykio įvairovę, paliudija graikų filosofijos aktualumą šiuolaikinei lietuvių filosofijai ir lietuvių domėjimosi Antikos filosofija (bei visa Antikos kultūra) gyvastingumą. Tokia besiformuojančio *lietuviškojo mąstymo* (kuris galbūt kada nors tolimoje ateityje – tuo labai norėtusi tikėtis – savo jėga bent iš dalies prilygs *graikiškajam mąstymui*) būklė nuteikia viltingai ir teikia jėgų naujiems graikiškų filosofinių tekstų vertimo, komentavimo, interpretavimo bei – tai svarbiausia – originalių lietuviškų filosofijos veikalų, įkvėptų Antikos tekstų, rašymo darbams.

Galbūt ir apie mus, lietuvius, tolimi ainiai kada nors pasakys, kad filosofuodami mes gebame atskleisti ne tik individualų autorinį filosofinio mąstymo stilių, bet ir visai mūsų

tautai būdingą *lietuviškojo mąstymo* stilių, kaip kad senovės graikai, kurie, nors ir filosofuodami kaip individualūs kūrėjai, vis dėlto gali būti nesunkiai atpažįstami kaip atstovaujantys savajai tautai ir nepakartojamam *graikiškojo mąstymo* stiliui...

Gauta 2012 10 10
Priimta 2013 04 30

Literatūra

- [Adomėnas, M. (vert., red.).] 1995. Hērakleitas. *Fragmentai*. Graikišką tekstą parengė, vertė, įvadą ir komentarus parašė M. Adomėnas. Vilnius: Aidai.
- [Adomėnas, M. (vert., red., koment.); Kardelis, N. (etimol. koment.)] 1996. Platonas. *Kratilas*. Graikišką tekstą parengė, vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė M. Adomėnas. Apie „Kratilo“ etimologijas parašė N. Kardelis. Vilnius: Aidai.
- Alekniėnė, T. 1999. *Sielos dermės: Filosofinės graikų etikos apybraiža*. Vilnius: Aidai.
- [Alekniėnė, T. (vert.); Ališauskas, V. (koment.)] 2000. Platonas. *Puota, arba Apie meilę*. Iš graikų kalbos vertė T. Alekniėnė. Paaiškinimus parašė, bibliografiją ir rodykles sudarė V. Ališauskas. Vilnius: Aidai.
- [Alekniėnė, T. (vert., koment.)] 2011. Plotinas. *Apie Gėrį arba Vienį. Apie tai, kas yra bloga ir iš kur kyla*. Iš graikų kalbos vertė ir paaiškinimus parašė T. Alekniėnė. Vilnius: Aidai.
- Ališauskas, V. 2009. *Sakymas ir rašymas: Kultūros modelių tvėrmė ir kaita Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje*. Vilnius: Aidai.
- Andrijauskas, A. 1996. *Grožis ir menas: Estetikos ir meno filosofijos idėjų istorija (Rytai–Vakarai)*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.
- [Garbačiauskas, P. (vert., red., koment.); Kardelis, N. (baig. str.)] 2010. Aratas. *Reiškiniai*. Iš graikų kalbos vertė, komentarą parašė, planą, bibliografiją ir rodykles sudarė P. Garbačiauskas. Baigiamąjį straipsnį parašė N. Kardelis. Vilnius: Aidai.
- Kardelis, N. 2002a. „Poetinė Hesiodo teologija“, in [Kudulytė-Kairienė, A.; Kardelis, N.] 2002. Hesiodas. *Teogonija*. Vilnius: Aidai, 147–268.
- Kardelis, N. 2002b. „Poetiniai paradoksai ir filosofinės minties užuomazgos Hesiodo *Teogonijoje*“, *Literatūra: Mokslo darbai* 44(3): 8–14.
- Kardelis, N. 2003. „Literatūros kūrinių autorystė Graikijoje ir senovės Artimuosiuose Rytuose: filosofinis aspektas“, *Literatūra: Mokslo darbai* 45(3): 39–48.
- Kardelis, N. 2005a. „Simbolis kaip dalis ir visuma“, *Filosofija. Sociologija* 1: 2–14.
- Kardelis, N. 2005b. „Filosofinių įžvalgų paralelės senovės graikų ir kinų mąstymo tradicijose (Herakleitas, Platonas, *Yijing* („Permainų knyga“), Laozi“, in *Kultūrologija* XII, sud. A. Andrijauskas. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 205–219, 634–635.
- Kardelis, N. 2006a. „Svaržančios ir išlaisvinančios ribos: ribos ir beribiškumas senovės graikų ir šiuolaikinėje filosofijoje“, *Athena: Filosofijos studijos* 1: 12–27.
- Kardelis, N. 2006b. „Neišsakymas ir neišsakomumas Platono filosofijoje: neklasikinė estetikos užuomazgos graikų klasikoje“, in *Estetikos ir meno filosofijos teritorijų kaita (Estetikos ir meno filosofijos tyrinėjimai II)*, sud. A. Andrijauskas. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 182–198, 559–560.
- Kardelis, N. 2007a. *Vienovės įžvalga Platono filosofijoje*. Vilnius: Versus aureus.
- Kardelis, N. 2007b. „Nietzsche ir Graikija: santykio ambivalentiškumas“, in *Gyvenimo apologija: Nietzsche's teorinės interpretacijos (Neklasikinė filosofija II)*, sud. A. Andrijauskas. Vilnius: Versus aureus, 213–228, 440.
- Kardelis, N. 2007c. „Egipto vaizdas Herodoto *Istorijoje*: recepcijos privalumai ir trūkumai“, in *Rytai–Vakarai: Komparatyvistinės studijos VI*, sud. A. Andrijauskas. Vilnius: Versus aureus, 132–165, 419.
- Kardelis, N. 2008a. „Svetimo ir nesuvokiamo Heladės pasaulio paradoksai: senovės graikai kaip Kitas“, *Athena: Filosofijos studijos* 4: 11–21.
- Kardelis, N. 2008b. „Organicistinė pasaulio ir jo raidos vizija: paralelės tarp Bergsono ir Platono“, in *Gyvybinis polėkis: Bergsono filosofijos interpretacijos (Neklasikinė filosofija IV)*, sud. A. Andrijauskas. Vilnius: Versus aureus.
- Kardelis, N. 2009a. „Gaping Eyes and Staring Mouth: On Plato's Literary Subtlety in *Resp. VII, 529 A-C*“, *Literatūra: Mokslo darbai* 51(3): 7–14.
- [Kardelis, N. (vert.); Ališauskas, V. (koment.)] 2009b. Platonas. *Sokrato apologija*. Vilnius: Aidai.

23. Kardelis, N. 2009c. „Klasikinių ir postmoderniųjų vertybių sąlyčio taškai“, in *Postmodernizmo fenomeno interpretacijos (Neklasikinė filosofija V)*, sud. A. Andrijauskas. Vilnius: Versus aureus, 269–280, 574–575.
24. Kardelis, N. 2010. „Poetinė Arato *Reiškinių* visata“, in [Garbačiauskas, P.; Kardelis, N.] 2010. *Aratas. Reiškinių*. Vilnius: Aidai, 165–276.
25. Kardelis, N. 2011a. „Kultūros ir natūros sąsajų samprata Antikoje: filosofiniai aspektai“, in *Inveniens quaero. Ieškoti, rasti, nenurimti: mokslo straipsnių rinkinys*, sud. G. Blažienė, S. Grigaravičiūtė, A. Ragauskas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 233–245.
26. Kardelis, N. 2011b. „Vaizduotė ir filosofijos ištakos“, in *Medijos, politika, vaizduotė: straipsnių rinkinys (Lietuvos kultūros tyrimai 1)*, sud. R. Repšienė. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 124–135.
27. [Kudulytė-Kairienė, A. (vert., koment.); Kardelis, N. (baig. str.)]. 2002. Hesiodas. *Teogonija*. Iš senosios graikų k. vertė, paaiškinimus parašė bei vardų rodyklę sudarė A. Kudulytė-Kairienė. Baigiamąjį straipsnį parašė N. Kardelis. Vilnius: Aidai.
28. Mickūnas, A.; Šliogeris, A. 2009. *Filosofijos likimas*. Vilnius: Baltos lankos.
29. Mickūnas, A. 2010. *Summa erotica*. Vilnius: Apostrofa.
30. [Sabolius, K. (vert., koment.)] 2005. Platonas. *Antrasis ir septintasis laišakai*. Vertimas, komentaras ir įvadas K. Saboliaus. Vilnius: Aidai.
31. [Strockis, M. (vert.)] 1997. Aristotelis. *Politika*. Vilnius: Pradai.
32. Sverdiolas, A. 1996. *Steigtis ir sauga: Kultūros filosofijos etiudai*. Vilnius: Baltos lankos.
33. Šliogeris, A. 1988. *Daiktas ir menas: Du meno kūrinio ontologijos etiudai*. Vilnius: Mintis.
34. Šliogeris, A. 1990. *Būtis ir pasaulis: Tyliojo gyvenimo fragmentai*. Vilnius: Mintis.
35. Šliogeris, A. 1996. *Transcendencijos tyla: Pamatiniai filosofijos klausimai*. Vilnius: Pradai.
36. Šliogeris, A. 1997. *Niekio vardai: Septyni antropotopijos etiudai*. Vilnius: Pradai.
37. Šliogeris, A. 1999. *Alfa ir omega: Ontotopijos metmenys*. Vilnius: Pradai.
38. Šliogeris, A. 2005. *Niekis ir Esmas*. Vilnius: Apostrofa.
39. Šliogeris, A. 2010. *Bulvės metafizika: Iš filosofo dienoraščių*. Vilnius: Apostrofa.
40. Šliogeris, A. 2011. *Lietuviškosios paraštės*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
41. Uždavins, A. 2002. *Versmių labirintai. Proklo hermeneutinė filosofija ir mistagogija*. Vilnius: Eugrimas.
42. Uždavins, A. 2003. *Helėniškoji filosofija nuo Numenijo iki Sirijano*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
43. [Uždavins, A. (ed.)] 2004. *The Golden Chain. An Anthology of Pythagorean and Platonic Philosophy*. Selected and edited by A. Uždavins. Foreword by John F. Finamore. Bloomington: World Wisdom Books.
44. Uždavins, A. 2006. *Simbolių ir atvaizdų interpretacijos problema senovės civilizacijose*. Vilnius: KFMI-Sophia.
45. Uždavins, A. 2008. *Philosophy as a Rite of Rebirth. From Ancient Egypt to Neoplatonism*. Westbury: The Prometheus Trust.
46. [Uždavins, A. (ed.)] 2009. *The Heart of Plotinus. The Essential Enneads*. Selected and edited by A. Uždavins. Foreword by J. Bregman. Bloomington: World Wisdom Books.
47. Uždavins, A. 2010. *Sakraliniai platoniškosios filosofijos pagrindai*. Vilnius: Sophia.
48. [Zabulis, H. (vert., red., koment.)] 1997. *Knygelė apie pakylėtumą, kažkada Longinui priskirta*. Suredagavo, išvertė į lietuvių kalbą bei naują problemų tyrinėjimą lietuvių ir anglų k. pateikė H. Zabulis. Vilnius: Aidai.
49. [Žukas, G. (vert.); Ališauskas, V. (red., koment.)] 2011. Origenas. *Giesmių giesmės homilijos*. Iš lotynų kalbos vertė G. Žukas. Tekstus parengė, įvadą ir komentarus parašė V. Ališauskas. Vilnius: Aidai.

NAGLIS KARDELIS

Greek philosophy and Lithuanian thinkers: On the varieties of philosophical relation with the thinking tradition of Classical Antiquity

Summary

The author of the article discusses the range of attitudes of contemporary Lithuanian thinkers toward ancient Greek philosophy.

Firstly, the author argues that the thinking tradition of Classical Antiquity may be viewed as an object of historical research conducted by contemporary Lithuanian scholars working in the field of philosophy history. The translations of the extant texts of prominent Greek philosophers, such as Heraclitus, Plato, Aristotle, Plotinus, Proclus, and others, into Lithuanian (in most cases for the first time), along with extensive running commentaries, informative introductions and scholarly studies, are not only very important in terms of research, but also as a significant contribution to Lithuanian culture.

Secondly, the legacy of ancient Greek philosophers might be seen as a powerful source of inspiration to contemporary Lithuanian philosophers, such as Arvydas Šliogeris, Algis Mickūnas, and others. The ethos of Greek philosophical thinking is sometimes even compared to authentic Lithuanian modes of thinking. There are, of course, some important differences, as well as striking similarities, in ancient Greek and contemporary Lithuanian philosophical world-outlook. Those contemporary Lithuanian philosophers who are interested in ancient Greek philosophy, not as an object of scholarly research, but as a rich source of philosophical inspiration, view themselves as partners of, so to speak, some sort of a synchronic dialogue with ancient Greek philosophers. Among such Lithuanian thinkers, Arvydas Šliogeris, without doubt, is most prominent, original, and authentic.

Thirdly, some contemporary Lithuanian thinkers who view themselves as champions of various postmodern modes of thinking are also keenly interested in ancient Greek philosophy, yet not as a source of admiration and inspiration, but, rather, as a formidable rival of continental postmetaphysical (especially French) thought.

Fourthly, those contemporary Lithuanian philosophers who are rethinking the question of the origins, the inner nature, and the mission of philosophy in our world are perfectly aware of the fact that they cannot do such work of rethinking without constantly having in mind the history and legacy of ancient Greek philosophy as a primary source of Western philosophical thought in general.

At the end of the article, the conclusion is made that such a wide range of philosophical relation and attitudes of contemporary Lithuanian philosophers toward ancient Greek philosophy might be interpreted as an expression of the vitality of the dialogue between ancient Greek philosophers and contemporary Lithuanian thinkers.

Key words: ancient Greek philosophy, contemporary Lithuanian philosophy, history of philosophy